

تحلیل رگرسیونی عوامل موثر بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده از دیدگاه کارشناسان منابع طبیعی استان ایلام

باقر آرایش*^۱ - سید جمال فرج اله حسینی^۲

تاریخ دریافت: ۸۷/۱۱/۲۱

تاریخ پذیرش: ۸۸/۹/۲۵

چکیده

هدف اصلی تحقیق حاضر تحلیل رگرسیونی عوامل موثر بر مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده استان ایلام بود. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش تحقیق از نوع علی ارتباطی بود. جامعه آماری این تحقیق شامل کارشناسان و مدیران منابع طبیعی اداره کل منابع طبیعی استان ایلام بوده اند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۵۶ نفر محاسبه شده و روش نمونه گیری تصادفی ساده بوده است. با توجه به گزاره های تحقیق (اهداف، نوع تحقیق و سوالات) از روش های مطالعه اسنادی و کتابخانه ای و نیز روش میدانی به کمک پرسشنامه استفاده شده است. ابزار اصلی این تحقیق پرسشنامه می باشد که روایی آن بر اساس نظرات متخصصان و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ (۰/۸۸) محاسبه شده است. برای تحلیل داده ها از آمار توصیفی و استنباطی به کمک نرم افزار آماری Spss نسخه ۱۵ استفاده شده است. در این تحقیق برای آزمون فرضیه ها از ضرایب همبستگی و رگرسیون چند متغیره استفاده شد. نتایج یافته های استنباطی حاکی از آن بود که بین متغیرهای عوامل سیاسی - قانونی، اجتماعی - فرهنگی، قابلیت های مروجین منابع طبیعی، ساختار و برنامه ریزی، تشکیلات ترویج، متغیرهای اقتصادی و روان شناختی با متغیر مشارکت مردمی رابطه وجود دارد. در حالی که بین متغیرهای وضعیت محتوی برنامه های ترویج منابع طبیعی و مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی رابطه وجود ندارد. نتایج تحلیل رگرسیونی نشان داد که از بین ۷ متغیر عوامل سیاسی - قانونی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، روان شناختی، قابلیت های مروجین منابع طبیعی، محتوی برنامه های ترویج منابع طبیعی و برنامه ریزی ترویجی، فقط عوامل اجتماعی - فرهنگی بر متغیر وابسته مشارکت مردم نقش داشته اند.

واژه های کلیدی: مشارکت مردمی، ترویج منابع طبیعی، سازمان های مردمی

مقدمه

منابع طبیعی هر جامعه ثروت آن جامعه است که فقط به نسل حاضر تعلق نداشته، بلکه میراثی است که متعلق به آیندگان نیز هست. جنگلها و مراتع (منابع طبیعی تجدید شونده) گسترده ترین منابع محیط زیست کره زمین محسوب می شوند و به علت نقشی که در کنترل آبهای سطحی، مبارزه با آلودگی هوا، مبارزه با فرسایش خاک و حفظ و تولید آن، جلوگیری از آلودگی صوتی محیط، تفرجگاه زندگی انسان ها، تعدیل آب و هوای یک منطقه، جلوگیری از رانش زمین، تولید مواد داروئی و صنعتی و تعادل زیست بوم ها دارند از عوامل پایه در فرایند توسعه پایدار به شمار می روند. (۵) به همین دلیل حفاظت، احیاء و بهره برداری صحیح از این عرصه ها وظایف مشترک نهادهای بین المللی، دولتها، سازمان های غیر دولتی، تشکل های محلی و

دوستداران طبیعت قلمداد می گردد. این در حالی است که در هر دقیقه ۲۰۰ تن خاک از سطح مزارع و جنگل ها راهی دریاها، دریاچه ها و پشت سدها می شود. در واقع هر ساله در ایران به طور مستمر حدود ۲۰ تن در هکتار خاک در اثر فرسایش آبی شسته می شود که به معنای از دست رفتن ۷۶ کیلوگرم ازت، ۲۴ کیلوگرم فسفر و ۸ کیلوگرم پتاس در هر هکتار است و اگر قیمت مواد غذایی داخل خاک را حساب کنیم سالانه حدود ۷/۶ میلیون دلار از ریز مغذی های داخل خاک را از دست می دهیم.

استان ایلام یکی از استان های واقع در غرب کشور و در مسیر منطقه رویشی زاگرس می باشد. این استان مجموعاً ۱۱٪ جنگل های حوزه زاگرس و ۴٪ جنگل های ایران، ۴/۹۷٪ کل مراتع رویشی زاگرس و ۰/۸٪ کل سطح مراتع ایران را به خود اختصاص داده است، از طرف دیگر ۸۷/۳۸٪ کل سطح استان را منابع طبیعی تشکیل داده اند. از سویی دیگر با توجه به روند کنونی تخریب منابع طبیعی در کشور و استان و مشکلاتی که در این زمینه متوجه نسل حاضر و

۱ و ۲ - به ترتیب دکتری و دانشیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایلام و علوم و تحقیقات تهران

(Email: barayesh@yahoo.com)

* - نویسنده مسئول:

نقل از پوفن برگر (۱۹۹۳) و ملک محمدی (۱۳۷۳) و میرید (۱۳۸۱) به تاثیر نهادها و تشکل های مردمی و سازمان ها غیر دولتی در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده اذعان دارند. عده ای دیگر از محققین به نقش و تاثیر دولت در رفع محدودیت های قانونی مالکیت مردم، اعتقاد به تمرکززدایی و واگذاری امور، تقویت رابطه دولت و مردم، انجام تعهد از سوی دولت، اعتقاد به مشارکت مردم، قابلیت حرفه ای مسولین و کارشناسان، آگاهی بخشی به مردم، شناخت مشکلات مردم، سیاست گذاری مناسب در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده اعتقاد دارند (۱۰).

حسینی (۱۳۸۴) و پاپ زن (۱۳۸۴) به نقل از بارت (۱۹۹۱)، ثمری (۱۳۸۲) به نقل از کودر (۱۹۹۵) عوامل اجتماعی (طبقه اجتماعی، وجه شغلی، تعلیم و تربیت، شغل، تجربه، میزان نگرش نسبت به طرح ها، توانمندسازی جوامع محلی، سازماندهی جوامع محلی، توجه به دانش بومی، توجه به حق مالکیت، ایجاد اشتغال، حضور رهبران محلی) را در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده موثر تلقی کرده اند. پاپ زن (۱۳۸۴)، ازکیا (۱۳۸۰)، (حسینی، ۱۳۸۴)، (ملک محمدی (۱۳۷۳) عوامل روانی (اعتقاد به مشارکت درست، تعهد بهره برداران، طرز فکر مردم، توجه به علائق و نیازها، تشویق بهره برداران، نگرش نسبت به کار گروهی) را موثر در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده تشخیص داده اند. برخی دیگر از محققین، پاپ زن (۱۳۸۴)، به عوامل فیزیکی و ساختاری (قدرت، سلامت فیزیکی، توانایی فیزیکی) که در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده اشاره نموده اند. ملک محمدی (۱۳۸۰)، شاعری (۱۳۷۷)، شریعتی (۱۳۸۲) و ثمری (۱۳۸۲) آموزش حرفه ای مروجین منابع طبیعی و شرکت مردم و بهره برداران در کلاس های آموزشی را موثر در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده دانسته اند در تحقیق دیگری که توسط شاعری (۱۳۷۸) با عنوان « عوامل مؤثر در جلب مشارکت دامداران در سازماندهی دام از جنگل های شمال » انجام شده است. محقق، متغیرهای مستقل را در ۵ بخش، متغیرهای فردی (سن، سواد، تعداد افراد خانوار، میزان آگاهی، علاقه، نیاز، مدت سکونت دامدار در جنگل، مدت اشتغال به دامداری و وضعیت تأهل)، متغیرهای اقتصادی (تعداد دام، تبدیل دامداری سنتی به صنعتی، حق ما به ازاء دریافت زمین، نهاده های مورد نیاز درآمد، ایجاد اشتغال، تسهیلات بانکی، دسترسی به بازار فروش محصولات دامی و کشاورزی)، متغیرهای اجتماعی (عضویت در تعاونی، کمک دامداران به دولت، ترس از نیروی انتظامی، آداب و رسوم، امکانات بهداشتی، زیربنایی، رفاهی، آموزشی، سازماندهی دامداران، حمایت بعد از پذیرش، مشورت قبل از اجرا، توجه به مشکلات، زمینه سازی دولت برای مشارکت متغیرهای حقوقی و قانونی (واگذاری زمین،

آیندگان شده است، سرعت تخریب با اقداماتی که در زمینه حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی انجام می شود، قابل مقایسه نیست. در جهت فائق آمدن بر این مشکلات نقش دولت به عنوان برنامه ریز و حمایت کننده طرح های منابع طبیعی روشن و مهم می باشد. اما واضح است که اجرای این گونه طرح ها نیازمند مشارکت مردم می باشد. مسأله اصلی تحقیق حاضر آن است که مردم استان در طرح های حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی مشارکت نمی کنند. بطوریکه در طرح هایی نظیر تعادل دام و مرتع، طرح هادی، طرح صیانت از منابع طبیعی و نهضت سبز علیرغم صرف هزینه های هنگفت دولتی کمترین میزان مشارکت مردم به نسبت سایر استان های حوزه رویشی زاگرس وجود داشته است. (سازمان جنگلها و مراتع کشور، ۱۳۸۵). نتیجه عدم مشارکت مردم در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی را می توان در افزایش نرخ تخریب این منابع به نسبت ۱/۳ برابر سایر استان های حوزه زاگرس و افزایش ظرفیت چرا به نسبت ۵/۳ برابر ظرفیت مراتع و افزایش روند روبه رشد مهاجرت بهره برداران به شهرها جستجو کرد. (همان منبع، ۱۳۸۵). لذا در این تحقیق سعی بر آن بوده است که با شناسایی مؤلفه های تاثیرگذار بر مشارکت مردم و بکارگیری آنها در برنامه ریزیها و سیاستگذاریهای دولتی، استفاده از دیدگاه های خود گروه های هدف گامی در جهت کاهش نرخ تخریب منابع طبیعی و استفاده از مشارکت حداکثری ایشان در عرصه های منابع طبیعی برداریم.

مقدمه:

توجه به منابع طبیعی از دیدگاه های مختلف مورد توجه محققان و اندیشمندان قرار گرفته است. هر یک از محققین، از زوایای مختلف عوامل تاثیر گذار بر منابع طبیعی را مورد بررسی قرار داده اند که در زیر به پاره ای از آنها اشاره می شود.

ملک محمدی (۱۳۷۷)، رزاقی (۱۳۷۸)، کاشانی (۱۳۸۱)، ثمری (۱۳۸۲) و شریعتی (۱۳۸۲) به نقش و تاثیر آموزش های ترویجی (با تاکید بر آموزش های عملی) در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده اذعان دارند. متولی (۱۳۸۲) و عثمان پور (۱۳۸۵) معتقد به تاثیر عوامل فردی نظیر (سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، محل اشتغال، موقعیت محل خدمت، وضعیت تاهل، منابع تامین درآمد، میزان علاقه، تعداد افراد خانواده، نوع شغل و سن) در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده می باشند. خلیقی و قاسمی (۱۳۸۲)، حسینی (۱۳۸۴) از دید اقتصادی موضوع را مورد بررسی قرار داده و به عواملی چون، درآمد، میزان زمین آبی و دیم، وسایل نقلیه، تعداد دام، اعطاء تسهیلات بانکی اشاره نموده اند. رزاقی (۱۳۷۸)، فیشر (۱۹۹۳)، کاشانی (۱۳۸۱)، ثمری (۱۳۸۲) به

گرفته‌اند. در این تحقیق رابطه معنی‌دار بین متغیرهای انگیزش، اعتماد به مجریان طرح، وابستگی به دولت و انسجام جمعی با متغیر وابسته مشارکت گزارش شده است. تحقیق متولی (۱۳۸۲) با عنوان «بررسی موانع و مشکلات حفاظت منابع طبیعی در استان سمنان با رویکرد ترویجی» حاکی از آن است که بین متغیرهای همکاری سازمان‌های دولتی و تأمین مواد سوختی از طرف دولت برای روستائیان با میزان مشکلات موجود در راه حفاظت از منابع طبیعی رابطه معکوس و معنی‌دار وجود دارد، اما بین متغیرهای سابقه فعالیت، همکاری سازمان‌های غیر دولتی و توجه به مشارکت مردمی در طرح‌ها و میزان مشکلات موجود در راه حفاظت از منابع طبیعی هیچ گونه رابطه معنی‌دار وجود ندارد. خلیقی و قاسمی (۱۳۸۳) در تحقیق خویش تحت عنوان «بررسی تأثیر مسائل اقتصادی - اجتماعی بر میزان مشارکت دامداران در طرح‌های مرتع‌داری در قالب یک تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی متغیرهایی نظیر: سن، سواد، امکانات نقلیه، بعد خانوار، واحد دامی، سابقه دامداری، هکتار زمین آبی و هکتار زمین دیم و مشارکت را مورد مطالعه قرار داده‌اند. با توجه به مرور ادبیات موضوع و تحقیقات صورت گرفته در این زمینه مهم‌ترین عوامل موثر بر مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی در قالب ۷ عامل دسته‌بندی شد که چارچوب مفهومی تحقیق را شکل می‌دهد که در نمودار ۱ نشان داده شده است.

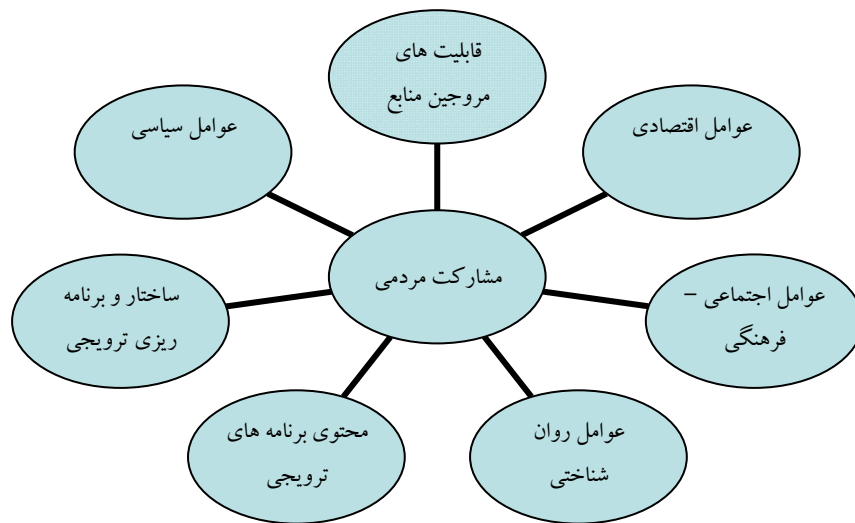
هدف کلی این تحقیق، تحلیل رگرسیونی عوامل موثر در مشارکت‌های مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی تجدید شونده از دیدگاه کارشناسان و مدیران منابع طبیعی استان ایلام می‌باشد. اهداف اختصاصی این تحقیق عبارتند از:

بررسی ویژگی‌های فردی کارشناسان منابع طبیعی، بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق با مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی تجدید شونده، تعیین عوامل تبیین‌کننده متغیر مشارکت مردمی از دیدگاه کارشناسان و مدیران.

مواد و روش‌ها

از دیدگاه طبقه‌بندی تحقیقات بر مبنای هدف، تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی است. از این جهت که در پی آن است تا نظریه‌ها، اصول و قوانینی که در تحقیقات پایه و مبانی نظری تدوین شده است را برای حل واقعی مسائل به کار گیرد. از نظر روش تحقیق، علی - ارتباطی است چرا که به تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته و کشف علت‌ها می‌پردازد. تحقیق حاضر از حیث کنترل متغیرها، به دلیل عدم امکان کنترل متغیرها، از نوع تحقیقات شبه تجربی است. به این دلیل که از دخالت متغیرهای مزاحم جلوگیری می‌شود.

وثیقه بانکی، جلوگیری از تغییر سریع دستورالعمل‌ها، همکاری سازمان‌های ذیربط، انجام تعهدات از سوی دولت، متغیرهای ترویجی و آموزشی (سخنرانی کارشناسان، برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، بازدید، ایجاد انگیزه، تشویق، نشریات ترویجی، تماس با مروج، دانش بومی، تبعیت از رهبران محلی، تماس با پذیرندگان، نیازهای آموزشی، کلاس‌های ترویجی) مورد مطالعه قرار داده و رابطه آنها را با متغیر وابسته مشارکت دامداران در اجرای طرح مورد بررسی قرار داده است. در تحقیقی که توسط خاتون‌آبادی (۱۳۷۹) با عنوان «مشارکت انسانی و ارتباط دو سویه: چارچوبی برای تشکیل گروه‌های حافظ منابع طبیعی و توسعه پایدار» انجام شده است. محقق در بحث شناسایی عوامل بازدارنده مشارکت دامداران در احیاء مراتع، براساس پاسخ‌های دامداران و کارشناسان، ۳۴ عامل را شناسایی کرده است که در رأس آنها توجه نکردن به نیازهای اساسی دامداران، مشخص نبودن مالکیت مرتع، دیربازده بودن طرح‌های مرتع‌داری، عدم اجرای منظم طرح‌ها و عدم استفاده از مروج، ندادن مجوز خرید و فروش قرار گرفته‌اند. در نهایت این محقق نتیجه می‌گیرد که در نزد دامداران، مشکلات برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و در نزد کارشناسان فقدان آموزش و آگاهی بهره‌برداران را مانع اصلی مشارکت دامداران تلقی کرده است. در تحقیقی که توسط شریعتی و همکاران (۱۳۸۲) با عنوان «عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان جنگل‌نشین در حفاظت از جنگل‌های شمال و غرب کشور، انجام شده است، بین متغیرهای سطح سواد، میزان آگاهی از اهمیت و فواید جنگل، شرکت در کلاس‌های آموزشی - ترویجی، استفاده از نشریات و مجله‌های ترویجی، استفاده از فیلم‌های آموزشی، استفاده از جلسه‌های سخنرانی، استفاده از برنامه‌های آموزشی رادیو، استفاده از تلویزیون، دفعات تماس با مروجان، دفعات تماس با محافظان افتخاری و تأمین سوخت توسط دولت با متغیر میزان مشارکت روستائیان در حفاظت از جنگل‌ها رابطه مثبت و معنی‌دار گزارش شده است. در این تحقیق بین متغیرهای سن، استفاده از برنامه‌های نهضت سواد آموزی، تعداد دفعات بازدید و میزان آگاهی از قوانین مربوط به حفاظت و حمایت از جنگل‌ها با متغیر مشارکت رابطه معنی‌دار گزارش نشده است. در این تحقیق نشان داده شده است که متغیرهای مستقل تأمین مواد سوختی از طرف دولت، آگاهی از اهمیت و فواید جنگل، استفاده از رادیو، تلویزیون، سطح سواد، دفعات تماس با محافظان افتخاری جنگل و شرکت در کلاس‌های آموزشی - ترویجی، بیشترین تأثیر را به ترتیب به متغیر وابسته مشارکت داشته‌اند. در تحقیق دیگری که توسط محمدی (۱۳۸۲) با عنوان «عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح‌های آبخیزداری» به انجام رسیده است، عواملی چون انگیزش، آگاهی اجتماعی، وابستگی به دولت، اعتماد به مجریان طرح، پایگاه اجتماعی، اختلافات قومی، انسجام جمعی به عنوان متغیرهای مستقل و مشارکت روستائیان به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار

(نمودار ۱) - عوامل موثر بر مشارکت های مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

جدول ۱- ویژگیهای فردی کارشناسان مورد مطالعه (مقیاس فاصله‌ای)

ویژگی	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
سن	۳۶/۶۶	۶/۷۶	۵۳	۲۳
سابقه کار	۱۰/۲	۱/۴۹	۲۹	۲

نتایج نشان داد که بیشترین فراوانی کارشناسان و مدیران (۳۹/۶٪) در گروه سنی ۳۶-۴۵ سال و کمترین فراوانی (۷/۵٪) در گروه سنی زیر ۲۵ سال قرار داشته اند. ۸۴/۸٪ (۴۵ نفر) از افراد مورد مطالعه مرد و ۱۵/۲٪ را زنان تشکیل داده اند. ۲۷/۵٪ از پاسخگویان دارای سابقه خدمت بین ۱۶-۲۰ سال هستند و ۹/۸٪ سابقه کار خود را بین ۱۱-۱۵ سال اعلام داشته اند. ۸۳٪ از افراد مورد مطالعه متأهل و فقط ۷٪ مجرد بوده اند. (۸۷/۲٪) پست سازمانی خود را کارشناس و (۸/۵٪) نیز مدیر ذکر کرده اند. ضمن اینکه فقط (۴/۳٪) پست خود را مروج اعلام داشته اند. ۲۷/۸٪ واحد خدمت خویش را ترویج و مشارکت مردمی اعلام داشته و ۸/۳٪ نیز واحد خدمت خود را طرح و برنامه اعلام کرده اند. ۵۵/۸٪ پاسخگویان دارای مدرک لیسانس، ۲۸/۸٪ پاسخگویان دارای مدرک فوق دیپلم و ۱۵/۴٪ نیز دارای تحصیلات فوق لیسانس بوده اند.

نقش عوامل سیاسی و قانونی در مشارکت در فعالیتهای حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

در جدول (۲) توزیع فراوانی نقش عوامل سیاسی و قانونی بر مشارکت در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی ذکر شده است.

از آنجا که تحقیق حاضر در رده تحقیقات علی است و علت ها را از طریق رابطه وابستگی بررسی می کند، لذا این تحقیق دارای دو دسته متغیرهای مستقل (عوامل و ویژگیهای فردی، عوامل اجتماعی - فرهنگی، عوامل روان شناختی، عوامل اقتصادی، عوامل ترویجی، عوامل سیاسی، برنامه ریزی ترویجی) و متغیر وابسته مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده می باشد. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بود که با بهره گیری از مبانی و چارچوب نظری تهیه گردید و پس از اطمینان از روایی و پایایی آن برای جمع آوری داده ها مورد استفاده قرار گرفت. برای حصول اطمینان از روایی پرسشنامه از پانل متخصصان متشکل از اساتید راهنما و مشاور و سایر اعضای گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران استفاده شده است. جهت آزمون پایایی ابزار تحقیق، تعداد ۳۰ پرسشنامه تکمیل و آلفای کرونباخ آنها محاسبه گردید. (α=۰/۸۸)

که در نتیجه برای تحقیق حاضر ضریب پایایی مناسبی بود. جامعه آماری مورد بررسی کارشناسان و مدیران اداره کل منابع طبیعی استان ایلام (۱۲۵ نفر) بودند، که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه گیری احتمالی تصادفی ساده ۵۶ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای پردازش داده ها و تحلیل و توصیف آن ها از آمار توصیفی و آمار تحلیلی استفاده گردید.

نتایج و بحث

یافته های توصیفی

ویژگیهای فردی

در جدول (۱) ویژگیهای فردی کارشناسان مورد مطالعه نشان داده شده است.

(جدول ۲) - توزیع فراوانی نقش عوامل سیاسی و قانونی بر مشارکت در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل سیاسی - قانونی
۱	۰/۲۳۲	۰/۸۴	۴/۰۳	نظارت ناظرین بر حسن اجرای طرح ها
۲	۰/۲۲۲	۰/۹۱	۴/۰۹	تعیین حدود جنگل ها و مراتع با مشارکت مردم
۳	۰/۲۲۶	۰/۹۳	۴/۱۱	شایستگی مسئولین و کارشناسان دولتی در زمینه برنامه ریزی و اجرا
۴	۰/۲۳۲	۰/۹۴	۴/۰۵	تأمین امنیت منابع از سوی دولت
۵	۰/۲۴۱	۰/۹۵	۳/۹۴	آگاه نمودن مردم در خصوص طرح های منابع طبیعی

(جدول ۳) - توزیع فراوانی و نقش عوامل اجتماعی - فرهنگی بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء و توسعه بهره برداری منابع طبیعی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل اجتماعی - فرهنگی
۱	۰/۲۰۰	۰/۸۱	۴/۰۳	ایجاد ارتباط با بهره برداران
۲	۰/۲۰۷	۰/۸۶	۴/۱۴	توجه به دانش فنی جدید
۳	۰/۲۱۵	۰/۸۵	۳/۹۴	آداب و سنن روستائیان
۴	۰/۲۱۸	۰/۸۸	۴/۰۳	آگاهی از اهداف، اهمیت و مزایای طرح های منابع طبیعی
۵	۰/۲۲۶	۰/۹۱	۴/۰۱	شناخت مشکلات بهره برداران

(جدول ۴) - توزیع فراوانی و نقش عوامل اقتصادی بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل اقتصادی
۱	۰/۲۱۳	۰/۹۱	۴/۲۷	ایجاد اشتغال
۲	۰/۲۱۸	۰/۸۷	۳/۹۸	دسترسی به بازار فروش
۳	۰/۲۶۲	۱/۰۵	۴	منبع تأمین درآمد
۴	۰/۲۸۹	۱/۱۱	۳/۸۳	میزان درآمد
۵	۰/۳۲۷	۱/۱۸	۳/۶۰	تسهیلات بانکی

میانگین (۳/۷۰) و انحراف معیار (۱/۰۵) و سازماندهی همیاران طبیعت با میانگین (۳/۶۶) و انحراف معیار (۱/۰۲) کمترین نقش و اولویت را در مشارکت مردم در فعالیتهای حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری از منابع طبیعی داشته اند.

نقش عوامل اقتصادی بر مشارکت مردم در فعالیتهای حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

در جدول (۴) توزیع فراوانی و نقش عوامل اقتصادی بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی ذکر شده است.

یافته های جدول (۴) نشان داد که، متغیرهای ایجاد اشتغال با میانگین (۴/۲۷) و انحراف معیار (۰/۹۱)، دسترسی به بازار فروش با میانگین (۳/۹۸) و انحراف معیار (۰/۸۷) بالاترین اولویت و بیشترین نقش اقتصادی و متغیرهای دریافت زمین با میانگین (۳/۴۸) و انحراف معیار (۱/۲۵) و تعداد زمین دیم با میانگین (۳/۴۴) و انحراف معیار (۱/۲۲) پایین ترین اولویت و کمترین نقش را در مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی داشته اند.

یافته های جدول نشان داد که، (۳۸/۹) درصد پاسخگویان نقش عامل اعتقاد به مشارکت بهره برداران را در نزد مدیران در حد خوب بیان داشته اند و این درحالی است که ۱/۹٪ آنها نیز نقش این عامل را در حد کاملاً ضعیف ارزیابی کرده اند. ۳۸/۹ درصد کارشناسان و مدیران نقش عامل زمینه سازی دولت برای مشارکت گروههای مردمی را در حد خوب ارزیابی نموده و این درحالی است که فقط ۱۱/۱ درصد مخاطبین نقش این عامل را در حد ضعیف تلقی نموده اند.

نقش عوامل اجتماعی - فرهنگی بر مشارکت مردم در فعالیتهای حفظ، احیاء و توسعه بهره برداری منابع طبیعی

در جدول (۳) توزیع فراوانی نقش عوامل اجتماعی - فرهنگی بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری از منابع طبیعی ذکر شده است.

یافته های جدول نشان داد که، متغیرهای ایجاد ارتباط با بهره برداران با میانگین (۴/۰۳) و انحراف معیار (۰/۸۱)، توجه به دانش فنی جدید با میانگین (۴/۱۴) و انحراف معیار (۰/۸۶) و آداب و سنن روستائیان با میانگین (۳/۹۴) و انحراف معیار (۰/۸۵) بیشترین نقش را در مشارکت مردم و متغیرهای حمایت سازمان غیردولتی با

نقش عوامل روان شناختی بر مشارکت مردم در حفظ،

احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

در جدول (۵) توزیع فراوانی و نقش عوامل روان شناختی بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی بیان شده اند.

اطلاعات جدول (۵) نشان داد که، متغیرهای روان شناختی تشویق بهره برداران با میانگین (۴/۸۰) و انحراف معیار (۰/۷۰)، میزان تعهد بهره برداران با میانگین (۴/۷۲) و انحراف معیار (۰/۶۹) و اهمیت دادن به نیاز مردم با میانگین (۴/۲۱) و انحراف معیار (۰/۷۱) دارای بالاترین اولویت جهت مشارکت مردم در برنامه های حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی بوده اند، درحالی که متغیرهای توجه به علائق بهره برداران با میانگین (۴/۰۱) و انحراف معیار (۰/۹۱) و میزان اعتماد به نقش بهره برداران با میانگین (۳/۹۰) و انحراف معیار (۰/۸۶) پایین ترین اولویت را در جلب مشارکت مردم در فرایند منابع طبیعی داشته اند.

قابلیت های مروجین منابع طبیعی

در جدول (۶) توزیع فراوانی قابلیت های مروجین منابع طبیعی ذکر شده اند.

نتایج جدول (۶) نشان داد که، متغیرهای قدرت برنامه ریزی و اجرا با میانگین (۳/۷۹) و انحراف معیار (۰/۹۹) و قدرت انتقال یافته ها به مخاطبین با میانگین (۳/۷۴) و انحراف معیار (۰/۹۹) دارای بالاترین اولویت در نظر کارشناسان و مدیران بوده اند. درحالی که متغیرهای نحوه ارتباط با مخاطبین با میانگین ۳/۵۹ و انحراف معیار ۱/۰۳ و میزان تحصیلات با میانگین ۳/۷۳ و انحراف معیار ۱/۰۰ دارای کمترین اولویت بوده اند.

وضعیت محتوی برنامه های ترویج منابع طبیعی

در جدول (۷) توزیع فراوانی وضعیت محتوی برنامه های ترویج منابع طبیعی ذکر شده است.

(جدول ۵) - توزیع فراوانی و نقش عوامل روان شناختی بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی

رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	عوامل روان شناختی
۱	۴/۸	۰/۷۰	۰/۱۴۵	تشویق بهره برداران
۲	۴/۷۲	۰/۶۹	۰/۱۴۶	میزان تعهد بهره برداران
۳	۴/۲۱	۰/۷۱	۰/۱۶۸	اهمیت دادن به نیاز مردم
۴	۳/۹۶	۰/۷۴	۰/۱۸۶	اعتقاد به مشارکت درست
۵	۴/۱۳	۰/۸۰	۰/۱۹۳	آگاهی از مزایای طرح منابع طبیعی

(جدول ۶) - توزیع فراوانی قابلیت مروجین منابع طبیعی

رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	قابلیت های مروجین
۱	۳/۷۹	۰/۹۹	۰/۲۶۱	قدرت برنامه ریزی و اجرا
۲	۳/۷۴	۰/۹۹	۰/۲۶۴	قدرت انتقال یافته ها به مخاطبین
۳	۳/۷۲	۰/۹۹	۰/۲۶۶	تسلط بر مباحث فنی
۴	۳/۷۳	۱	۰/۲۶۸	سطح تحصیلات
۵	۳/۵۹	۱/۰۳	۰/۲۸۶	نحوه ارتباط با مخاطبین

(جدول ۷) - توزیع فراوانی وضعیت محتوی برنامه های ترویج منابع طبیعی

رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	وضعیت محتوی برنامه های ترویج
۱	۳/۷۲	۰/۹۴	۰/۲۵۲	قابل فهم بودن برنامه ها
۲	۳/۴۱	۰/۹۸	۰/۲۸۷	جامعیت برنامه ترویجی
۳	۳/۵۳	۱/۰۵	۰/۲۹۷	امکان کاربردی کردن محتوی
۴	۳/۴۸	۱/۰۵	۰/۳۰۱	تطابق با نیازها
۵	۳/۴۲	۱/۱۲	۰/۳۲۷	ارتباط و پیوستگی مطالب
۶	۳/۳۵	۱/۱۵	۰/۳۴۳	تازگی برنامه های ترویجی

ضریب همبستگی اسپیرمن ذکر شده است.

با بررسی همبستگی متغیرهای تحقیق مشخص گردید که، بین متغیرهای عوامل سیاسی- قانونی، اجتماعی- فرهنگی، قابلیت‌های مروجین منابع طبیعی، ساختار و برنامه ریزی تشکیلات ترویج، متغیرهای اقتصادی و روان شناختی با متغیر مشارکت مردمی رابطه وجود دارد. در حالی که بین متغیرهای وضعیت محتوی برنامه‌های ترویج منابع طبیعی و مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی رابطه وجود ندارد.

تحلیل رگرسیون چند متغیری

جدول (۱۰) یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیری را نشان داده است.

در این مرحله جهت سنجش نقش جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی از رگرسیون چند متغیره به شیوه Backward استفاده شده است. در این روش ابتدا کلیه متغیرهای مستقل همزمان وارد تحلیل شده و اثرات کلیه متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد. اما به مرور متغیرهای ضعیف‌تر یکی پس از دیگری از معادله خارج شده و نهایتاً این مراحل تا زمانی ادامه می‌یابد که خطای آزمون معناداری به ده درصد برسد. جدول (۱۰) نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون را نشان می‌دهد.

نتایج این جدول نشان داد که، ویژگی‌هایی نظیر قابل فهم بودن برنامه‌ها با میانگین (۳/۷۲) و انحراف معیار (۰/۹۴) و جامعیت برنامه‌های ترویجی با میانگین (۳/۴۱) و انحراف معیار (۰/۹۸) بالاترین اولویت و رتبه را در محتوی برنامه‌های ترویج منابع طبیعی داشته و متغیرهای تازگی برنامه‌های ترویجی با میانگین (۳/۳۵) و انحراف معیار (۱/۱۵) و ارتباط و پیوستگی مطالب با میانگین (۳/۴۲) و انحراف معیار (۱/۱۲) پایین‌ترین اولویت را در محتوی برنامه‌های ترویج به خود اختصاص داده‌اند.

عوامل برنامه ریزی ترویجی

در جدول (۸) توزیع فراوانی عوامل برنامه ریزی ترویجی ذکر شده است.

یافته‌های جدول (۸) نشان داد که، توجه به مدیریت مردم با میانگین (۳/۹۴) و انحراف معیار (۱/۰۳) توجه به کارکنان میدانی با میانگین (۳/۷۳) و انحراف معیار (۱/۰۸) دارای بالاترین اولویت در ساختار و تشکیلات برنامه ریزی ترویج از دیدگاه کارشناسان و مدیران بوده‌اند. در حالی که متغیرهای عدم تمرکز در برنامه ریزی و اجرا با میانگین (۳/۶۷) و انحراف معیار (۱/۰۸) و تأکید بر مدیریت محلی با میانگین (۳/۸۰) و انحراف معیار (۱/۱۹) دارای کمترین اولویت بوده‌اند.

یافته‌های تحلیل استنباطی

مطالعات همبستگی

در جدول (۹) رابطه بین متغیرهای پژوهش با استفاده از

جدول ۸- توزیع فراوانی عوامل برنامه ریزی ترویج

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل موثر برنامه ریزی ترویج
۱	۰/۲۶۱	۱/۰۳	۳/۹۴	توجه به مدیریت مردم بر منابع
۲	۰/۲۸۹	۱/۰۸	۳/۷۳	توجه به کارکنان میدانی
۳	۰/۲۹۴	۱/۰۸	۳/۶۷	عدم تمرکز در برنامه ریزی و اجرا
۴	۰/۳۱۳	۱/۱۹	۳/۸۰	تأکید بر مدیریت محلی

جدول (۹) - رابطه بین متغیرهای پژوهش (ضریب همبستگی اسپیرمن)

ردیف	متغیر	r	p
۱	عوامل سیاسی	۰/۴۶۸***	۰/۰۰۲
۲	عوامل اجتماعی	۰/۶۱۹***	۰/۰۰۰
۳	عوامل اقتصادی	۰/۳۲۰*	۰/۰۴۱
۴	عوامل روان‌شناختی	۰/۴۰۴*	۰/۰۱۱
۵	قابلیت‌های مروجین منابع طبیعی	۰/۴۲۹***	۰/۰۰۵
۶	وضعیت محتوی برنامه‌های ترویج منابع طبیعی	۰/۲۹۱	۰/۰۶۵
۷	عوامل برنامه ریزی ترویجی	۰/۳۹۷***	۰/۰۰۹

*در سطح ۰/۰۵ معنی دار است ** در سطح ۰/۰۱ معنی دار است

(جدول ۱۰) - یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیره

Sig	T	Beta	SEB	B	متغیرهای مستقل
۰/۷۲۸	-۰/۳۵۲	-۰/۰۶۵	۰/۵۴۷	-۰/۱۹۲	عوامل سیاسی - قانونی (X1)
۰/۰۰۱	۳/۶۴۰	۰/۷۴۹	۰/۵۴۲	۱/۹۷	عوامل اجتماعی - فرهنگی (X2)
۰/۰۶۹	-۱/۸۹۰	-۰/۳۱۵	۰/۴۵۵	-۰/۸۶۰	عوامل اقتصادی (X3)
۰/۶۶۴	۰/۴۳۹	۰/۰۶۶	۰/۲۱۱	۰/۰۹۲	عوامل روان‌شناختی (X4)
۰/۱۸۳	۱/۳۶۶	۰/۲۴۹	۱/۱۵	۱/۵۷	قابلیت‌های مروجین منابع طبیعی (X5)
۰/۷۸۶	۰/۲۷۴	۰/۰۴۷	۰/۹۷۸	۰/۲۶۸	وضعیت محتوی برنامه‌های ترویج (X6)
۰/۸۱۱	۰/۲۴۱	۰/۰۳۷	۱/۴۱	۰/۳۴۲	عوامل برنامه ریزی ترویجی (X7)
۰/۱۷۵	۱/۳۹	-	۲۶/۵۳	۳۶/۹۴	عرض از مبدأ

Multiple R = /۵۷ R square = /۵۷۴ Adjust R square = /۵۳۴ Standard Error = ۱۸/۵۴

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیونی انجام شده نشان داد که از بین ۷ متغیر (عوامل سیاسی - قانونی، عوامل اجتماعی - فرهنگی، عوامل اقتصادی، عوامل روان‌شناختی، قابلیت‌های مروجین منابع طبیعی، وضعیت محتوی برنامه‌های ترویج منابع طبیعی، ساختار و برنامه ریزی تشکیلات ترویجی)، موجود در معادله فقط یک متغیر (عوامل اجتماعی - فرهنگی) تأثیر معنی‌دار بر متغیر وابسته داشته است و سایرین تأثیر معنی‌دار نداشته‌اند. نتایج این بخش از تحقیق با تحقیقات (خلیقی، ۱۳۸۳؛ شریعتی، ۱۳۸۲؛ شاعری، ۱۳۷۸؛ ثمری، ۱۳۸۲؛ ملک محمدی، ۱۳۷۳؛ شادی طلب، ۳۸۱؛ متولی، ۱۳۸۲؛ میربرد، ۱۳۸۱؛ فیشر، ۱۹۹۳، حسینی، ۱۳۸۴) مطابقت دارد. بر مبنای یافته‌های تحقیق جهت گسترش مشارکت مردمی در فرایند حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی تجدید شونده پیشنهاد می‌گردد:

۱- نتایج حاصل از آمار توصیفی جامعه کارشناسان نشان می‌دهد که فقط ۱۵/۲٪ از پرسنل شاغل، زن می‌باشند و در شرایطی که بخش زیادی از بهره‌برداران منابع طبیعی را زنان و دختران روستایی تشکیل می‌دهند، لذا پیشنهاد می‌گردد که ادارات منابع طبیعی در سطح استانها نسبت به بکارگیری کارشناسان زن جهت برقراری ارتباط موثر با بهره‌برداران زن و دختر روستایی اقدام نمایند، تازمینه لازم برای آموزش صحیح در جهت حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی فراهم گردد.

۲- نتایج حاصل از آمار توصیفی جامعه کارشناسان نشان می‌دهد که از بین کارشناسان سازمان منابع طبیعی استان ایلام فقط ۱۰ نفر (۲۷/۸٪) واحد خدمت خویش را ترویج و مشارکت مردمی اعلام داشته‌اند و با عنایت به وسعت بالای منابع طبیعی بویژه جنگل‌ها و مراتع در سطح استان (بیش از ۸۷٪) به نظر می‌رسد که این تعداد کارشناس شاغل در بخش ترویج جهت پوشش بهره‌برداران و ارائه خدمات آموزشی لازم کافی نباشد، لذا پیشنهاد می‌گردد که مسئولین و مدیران منابع طبیعی استان از طریق ارائه دوره‌های آموزشی کوتاه مدت، زمینه‌آشنایی سایر کارشناسان را با اصول و فلسفه ترویج آشنا

با توجه به یافته‌های جدول (۱۰) می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای مستقل موجود در معادله رگرسیون ۵۷٪ تغییرات متغیر وابسته مشارکت در فعالیت‌های حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی را تبیین می‌نمایند و معادله رگرسیونی آن عبارت است از:

$$y = 36/94 + 1/97x_2$$

در واقع نتیجه تجزیه واریانس برای معادله رگرسیون $f = 5/57$ ، $p = 0/000$ در جدول (۱۱) معنی‌دار است. همچنین می‌توان چنین گفت که از بین ۷ متغیر موجود در معادله فقط یک متغیر (عوامل اجتماعی - فرهنگی) نقش معنی‌دار بر متغیر وابسته داشته است و سایرین نقش معنی‌دار نداشته‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

این تحقیق با هدف تحلیل رگرسیونی عوامل موثر بر مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی تجدید شونده استان ایلام صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که: بررسی انجام شده بوسیله ضرایب همبستگی نشان داده است که، بین متغیرهای عوامل سیاسی - قانونی، اجتماعی - فرهنگی، قابلیت‌های مروجین منابع طبیعی، ساختار و تشکیلات ترویجی، متغیرهای اقتصادی و روان‌شناختی با متغیر مشارکت مردمی رابطه وجود دارد. نتایج به دست آمده با تحقیقات (خلیقی، ۱۳۸۳؛ شریعتی، ۱۳۸۲؛ شاعری، ۱۳۷۸؛ ثمری، ۱۳۸۲؛ ملک محمدی، ۱۳۷۳؛ شادی طلب، ۳۸۱؛ متولی، ۱۳۸۲؛ میربرد، ۱۳۸۱؛ فیشر، ۱۹۹۳ و حسینی، ۱۳۸۴) مطابقت دارد.

در حالی که بین متغیرهای وضعیت محتوی برنامه‌های ترویج منابع طبیعی و توجه به علائق و نیازهای بهره‌برداران و مشارکت مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی رابطه وجود ندارد. نتایج بدست آمده از این تحقیق نظرات (پاپ زن، ۱۳۸۴؛ شریعتی، ۱۳۸۲؛ شاعری، ۱۳۷۸ و ملک محمدی، ۱۳۷۳) را رد می‌کند.

هرگونه ایده ال گرایی محض باشد و از طرفی نیازهای مخاطبین و برطرف نمودن آنها مبنای تدوین برنامه ها قرار گیرد.

۶- نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که رابطه عکس بین عوامل اقتصادی و نیز سیاسی- ارتباطی با مشارکت مردم وجود دارد، یعنی اینکه تنها مسائل مالی برای مشارکت مردم در درجه اول اهمیت نیست و دیگر آنکه سیاست های جاری در زمینه حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی بیش از این که سودآور باشد، زمینه دور کردن مردم از مشارکت را به دنبال دارد، لذا توصیه می گردد عوامل دولتی برداشتها و تلقی های خویش از مردم و نقش آنها را تغییر داده و سیاستهای خویش را در راستای چهارمقوله فوق متناسب با شرایط، فرهنگ و امکانات روستاها و مناطق هدف مورد بازنگری قرار دهند.

۷- یافته های حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که از بین ۷ متغیر (عوامل سیاسی - قانونی، اقتصادی، روان شناختی، فرهنگی - اجتماعی، وضعیت محتوی برنامه های ترویجی، ساختار و تشکیلات ترویج و قابلیت های مروجین منابع طبیعی) فقط عوامل اجتماعی - فرهنگی دارای نقش معنی دار بر مشارکت مردم بوده اند و سایر عوامل نقش معنی دار نداشته اند و این خود بازگو کننده ضعف مفرط جنبه های سیاسی، اقتصادی، روان شناختی، محتوی، فنی و ساختاری مباحث مربوط به جلب مشارکت مردم می باشد. لذا پیشنهاد می گردد که فرهنگ سازی مشارکت، توجه به مقوله های فرهنگی - اجتماعی، برقراری ارتباط موثر عوامل اجرایی با مردم، توجه ویژه به تعاونی های منابع طبیعی، شوراها و سازمان های غیردولتی و کنترل جمعیت در دستور کار دولت و نهادهای دست اندرکار منابع طبیعی قرار گیرد. در این راستا کمک گرفتن از تیم های تخصصی دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی و یا فراخوان انجام تحقیقات در زمینه و موضوع عوامل اجتماعی - فرهنگی در ادبیات مشارکت می تواند یکی از راه حل های موثر باشد.

نمایند تا در صورت نیاز از آنها به عنوان کارشناس اجرایی با رویکرد ترویجی استفاده نمایند و یا اینکه مدیران در زمینه استخدام افراد جدید اولویت را به دانش آموختگان ترویج دهند.

۳- نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه کارشناسان و مدیران گویه های تشویق بهره برداران در امر حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی، با ضرایب تغییرات (۰/۱۷۹)، آگاهی دادن به موقع به بهره برداران در خصوص اهمیت طرح های منابع طبیعی با ضریب تغییرات (۰/۱۸۶)، مطلوب بودن روش های آموزشی با ضریب تغییرات (۰/۲۰۵) و نیز در نظر داشتن دانش و تجربیات بهره برداران با ضریب تغییرات (۰/۲۰۷) بالاترین اولویت و رتبه را در جلب مشارکت مردم در برنامه های حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی، داشته اند. لذا پیشنهاد می گردد که جهت تداوم مشارکت مردم از مکانیزم های تشویقی متنوع از قبیل (دادن وام کم بهره به آنان، معرفی آنان از طریق رسانه های ارتباط جمعی و تجلیل از آنها در مناسبت های ویژه) و مطابق با نیازها مردم استفاده شده و اولویت کاری را قبل از هرگونه اقدام به مشورت با بهره برداران دهند تا زمینه جلب مشارکت بیش از پیش آنها فراهم گردد.

۴- نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه کارشناسان و مدیران، کمترین نقش را در احیاء منابع طبیعی نشریات و کتب ارسالی سازمان جنگلها و مراتع و ادارات منابع طبیعی استان داشته اند. به نظر میرسد که دلیل اصلی این قضیه سطح بالای نگارش مطالب و عدم تطبیق محتوی با نیازهای مردم و نیز سطح سواد عامه مردم و بهره برداران می باشد. لذا توصیه می شود که در نگارش این گونه کتب و نشریات، سطح اطلاعات مخاطبین و نیز دانش بومی آنها لحاظ گردد تا آنان به راحتی قادر به استفاده از آنها باشند. لذا زبان نگارش این قبیل نشریات و کتب باید ترویجی باشد و نه فنی صرف.

۵- یافته های تحلیلی از جامعه کارشناسان نشان داد که بین متغیرهای وضعیت محتوی برنامه های ترویجی و نیز توجه به علائق و نیازهای بهره برداران با مشارکت بهره برداران در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی رابطه معنی دار وجود ندارد. لذا پیشنهاد می گردد که برنامه های ترویج واقع گرایانه و بدور از

منابع

- ۱- پاپ زن ع. ۱۳۸۴. بررسی جایگاه مردم و تشکل های مردمی در شبکه ملی ترویج بر اساس تجربه سایر کشورها. معاونت ترویج و نظام بهره برداری وزارت جهاد کشاورزی، دفتر مطالعات و طراحی نظام ترویج، گروه مطالعات و ارزشیابی آموزشی ترویجی، تهران.
- ۲- پرتی جولز ان. ۲۰۰۳. بازآفرینی کشاورزی سیاستها و عملیات مناسب برای پایداری و خوداتکایی. ترجمه: علیرضا کاشانی، انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، سلسله انتشارات روستا و توسعه، شماره ۴۶، تهران.
- ۳- حسینی س. م، فهام ا، کیوان درویش ا. ۱۳۸۵. بررسی عوامل موثر بر مشارکت جوامع محلی در مدیریت پایدار منابع آب و خاک در حوزه آبخیز حبله رود. سمینار برنامه ریزی توسعه مشارکتی آب و خاک کشور، تهران.
- ۴- خاتون آبادی س. ۱۳۷۹. مشارکت انسانی و ارتباط دوسویه (چارچوبی برای تشکیل گروه های حافظ منابع طبیعی و توسعه پایدار). مقاله ارائه

شده به اولین همایش منابع طبیعی، مشارکت و توسعه، ۲۸ و ۲۹ دیماه ۳۷۹، تهران.

- ۵- خسروشاهی م.، قوامی ش. ۱۳۸۴. هشدار. نشر پیوند، معاونت آموزش و ترویج سازمان جنگل ها و مراتع کشور، تهران
- ۶- خلیقی ن.ا.، قاسمی ت.م. ح. ۱۳۸۳. بررسی تاثیر مسائل اقتصادی - اجتماعی بر میزان مشارکت دامداران در طرح های مرتعداری. مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، سال یازدهم، شماره اول، تهران.
- ۷- سیمای منابع طبیعی استان ایلام. ۱۳۸۵. سازمان جنگلها و مراتع کشور، اداره کل منابع طبیعی استان ایلام.
- ۸- شاعری ع. ۱۳۷۸. طراحی الگوی مشارکتی - ترویجی پذیرش طرح ساماندهی خروج دام از جنگل های حوضه آبی خزر. رساله دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- ۹- شریعتی م.ر.، زیادبخش س.، ورامینی ن. ۱۳۸۴. عوامل موثر بر مشارکت روستائیان جنگل نشین در حفاظت از جنگل های شمال و غرب کشور. فصلنامه جنگل و مرتع، شماره ۶۷ تهران. ص ۲۹-۳۳.
- ۱۰- ثمری د. ۱۳۸۲. مهندسی ترویج جنگلداری اجتماعی جنگل های زاگرس. رساله دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- ۱۱- عثمان پور م. ۱۳۸۵. بررسی نقش شوراهای اسلامی در حفظ، احیاء و توسعه منابع طبیعی استان کردستان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- ۱۲- ملک محمدی ا. ۱۳۷۹. طراحی الگوی اصلاح ساختار تعاونی های جنگل نشین برای تامین مشارکت نظام یافته مردمی در مدیریت جنگل های شمال. مجله جنگل و مرتع شماره های ۵۳-۴۷، ص ۱۸-۱۲.
- 13- FAO.(2007). NGO participation. Available on the <http://www.codexalimentarius.net/web/Ngo-participation.jsp>.
- 14- Fisher R.J. 1999.Devolution and Decentralization of Forest Management in Asia. Journal of Forestry ,No,199.vol 2,pp:23-25
- 15- Warner K. 2000.Forestry and Sustainable Livelihoods Unasylya, No 202.
- 16- Walter S. 2004. Non Governmental organization present and future Relations, Community development journal, No 28,vol 3,pp:10-12.